

CHAIM POTOK:

Óvilági emberek

„És akkor végre sikerült áttörnie ön-
nön megvilágosult énjének védő-
bástyáján, és látta, mint soha azelőtt,
a rég eltemetett összefüggések le-
csupasztított gyökereit, kusza szöve-
vényeit, amiktől végtelen bánat kerít-
tette hatalmába.”

Történelmünk elneheziült, egyre
idegenebbé váló teste tele van rejte-
getett horzsolásokkal, hegekkel, csú-
nyán éktelenkedő sebekkel. Szé-
gyenteli események lenyomataival.
Chaim Potok művében az emléke-
zés gyászmunka. Az emlékek ismét-
elt újraélése (közvetve vagy átörö-
kölve) ugyanis veszélyes tudássá vál-
hat. A történelem szégyenfoltjai
tűnnek minduntalan elő. Mind kö-
zött pedig a legfájdalmasabb: a ho-
lokauszttal szégyene.

Három történet elevenedik meg.
Három zsidó ember küzd a borzal-
mas emlékekkel. Az Amerikába me-
nekült kamasz, akit lengyelországi él-
ményei és a nyelvi elszigeteltség ne-
hézségei zárnak önmagába. A szovjet
vallatőtiszt, aki szemként a láncban
a zsarnokságot szolgálta még akkor
is, amikor Sztálin már a birodalom
zsidóságának megsemmisítését for-
gatta fejében. Valamint az idős pro-
fesszor, aki látszólag az emlékiratai-
val, valójában emlékeivel küzd majd-
hogynem reménytelenül. Hármójuk

szunnyadó emlékei közös pontok
mentén kerülnek felszínre.

Mindhármukat Davita készíti
megnyílásra, miközben gyermek-
lányból maga is érett írózóvá válik.
Látszólag nem tesz mást, csak meg-
hallgatja történetüket, valójában
eljuttatja az emlékekkel nehezen
megbirkózókat „emlékeztük null-
pontjára”. Ezeken a nullpontokon a
múltat jelképező, meghatározó sze-
mélyek rémlenek föl. Az ács, aki a
lengyel kisfiút a sorscapás előtt nem
sokkal megajándékozta az alkotás
örömeivel, az orvos, aki a sebesült
katonának visszaadta az életét, ám
ez az ajándék sorscapások engedel-
mes eszközévé silányult, és a tórata-
nár, akinek élete (és halála) a hábo-
rúval szövődött össze, és ezt a sajá-
tos köteléket tanítványára, a későbbi
professzora is átruházta. Ők az óvi-
lági emberek.

A történetmesélés dísztelen stí-
lusban, de sodró erővel, néha már-
már bűnügyi vagy lélektani rémre-
gények feszültségével halad előre,
ám az utolsó fejezetben (és vissza-
emlékezésben) túl sok a felesleges
kerülőút, zavaróvá válik a késleltető
hatás. Erénye a könyvnek, hogy a
mesélők nézőpontjának egyedisége,
az életkorok és élethelyzetek külön-
bözősége (kisfiú egy idegen orszá-
ban borzalmas emlékekkel, vallató-
tiszt egy rettenetes gólemrendszer
testrészeként, kényelmes amerikai
életet élő idős professzor kényelmet-

len emlékszorulással) képes láttatni az egyén egyszerre végtelen, ám a közösség és a történelmi mozgások felől tekintve ijesztően szűk perspektíváját, az emlékezet végzetes egyediségét és kényszerűen másokkal közös birtoklását.

Chaim Potok könyve nem válaszkérés és megmagyarázhatatlan borzalmakra, és nem is a történelmi ismeretek bővítése szempontjából érdekes olvasmány. Legfőbb tétele az emlékezet fontosságának tudatosítása, hiszen leginkább ez lehet hatékony ellenszere minden kártékony eszmének. Hogy mennyire töri át ez a szomorú hangú könyv az olvasó megvilágosult énjének védőbástyáját, és mekkora mértékben keríti hatalmába a végtelen bánat, nehezen jósolható meg. *Az Óvilági emberek* mindenesetre segít megmutatni az egyén emlékezetének és a történelem terhes hagyatékának bonyolult összefüggését, a kusza szövevényt, amelyben sors és közösség összefonódik.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

(Fordította Dezsényi Katalin, *Ulpius-ház Kiadó, Budapest, 2002, 313 oldal, 2480 Ft*)

DUMITRU TEPENEAG:

Európa Szálló

Román kortárs író nevével az ember ritkán találkozunk. Bevallhatjuk, járat-

lanok vagyunk keleti szomszédunk szépirodalmában. Bár a közelség s a két ország közötti, '89 óta javuló kapcsolat már megindította az ismerkedés folyamatait, néhány erdélyi magyar fiatal szerző kezdeményezéseként több közös vers- és prózaantológia is megjelent – mégis szeretünk megfélekedezni a határos ország szerzőiről. Hasonlóan Magyarországhoz, Romániában is számos tiltott író kényszerült elhallgatni, más műfajban, más világba képzelt eseményekről írni, vagy egyszerűen csak elhagyni szülőföldjét.

Dumitru Tepeneag is menekült, Franciaországba, hogy mindezek után idegen nyelven írja prózai munkáit. Csak 1989-es hazalátogatása óta alkot ismét románul. *Az Európa Szálló* ennek az időszaknak az első alkotása, egy regénytrilógia nyitó darabja. A térség irodalmában nem ismeretlen onirizmussal élő szerzőt külföldön többször is kitüntették. A groteszkbe ágyazott kelet-európai igazmondás számtalan lehetséges világot teremtett a valóságtól elhatárolódók tollából, így Tepeneagéból is, hogy az ellenőrizhetetlen képzelet segítségével felszabaduljanak korlátozott világukban. Ezek a kényszerűség szülte szépirodalmi elgondolások, s a bennük rejlő különféle világképek nyújtanak izgalmas olvasmányt Nyugat-Európában.

Tepeneag regénye mégsem a román valóság kritikája csupán, Európa egésze felett mond ítéletet. A több